

duše plameň (Slovenská дума). Len negatívny stav vnútra môže byť vyjadrený metaforou vody: *vchodí do vln ducha smutného* (Skamenelý). Pri zobrazovaní vnútorných stavov hrdinov sa častejšie používa pomenovanie duša. V. Kochol (1955) spomína v súvislosti s dušou pohybovosť. Dajú sa tu rozlíšiť dva druhy pohybu, pohyb v duši: *naše duše vreli* (Dva orly) a pohyb duše. Pri pohybe duše sa stretne aj s obrazom odchodu duše (prípadne ducha) z tela. Tento starý mytologický motív voľne sa pohybujúcej duše je u Kráľa vždy kontrastne postavený k telu, ktoré je nehybné. Je to obraz sna, hlbokého zamyslenia alebo vizionárskej extázy. Pohyb duše v sne znamená aj jej harmóniu so svetom, dosiahnutie pokoja: *Duch so snom sa spojuje, / ktorý vrúčne miluje, / vedno oni lietajú, / tak sa oni kochajú. / Na raji duch spočíva, / sen ho rúskou prikrýva* (Bezbožné dievky). Sen má však u básnika ambivalentnú hodnotu, jeho druhou stránkou je klam. Symbolom klamu sa sen stáva napr. v básni *Plameň už tichne: Sen ho podvodný so sieťou pretiekol / do svojich krajín schvátí a zavliekol*. Sen môže byť tiež metaforou márnosti hmotného sveta: *Teraz vidím iste len, / že je všetko bludný sen, / všetky predmety* (Remeselník). Najčastejšie však sen funguje ako vyjadrenie statickosti a nedvížnosti v čase, keď je potrebný čin. Duša ako synekdochické zastúpenie človeka býva personifikovaná: *kriepil som dušu v žalostiach omdlení* (Náboženstvo). V ukážke hovorí lyrický subjekt o svojej vlastnej duši, citát preto zároveň dokladá obrazné rozdvojenie hrdinu, ku ktorému v podobných prípadoch často dochádza. Sebareflexia býva zachytená ako pohľad subjektu na svoju dušu.

Ducha zachytáva Kráľ aj v jeho nadindividuálnej podobe, v básni *Posvätenec* má takýto duch podobu mytologickej kozmickej bytosti: *Ukáže sa jeden duch veľký, veličinný. / Jeho posteľ je tá zem, jeho pohár more, / slnce, mesiac sú jeho oči na pozore, / jeho odev všeživot, jeho dom je večnosť, / jeho vlasy sú hviezdy, nohy nekonečnosť*. V tejto absolútnej bytosti sa prelína materiálny antropomorfný model kozmu s abstraktnými kategóriami bytia (všeživot), času (večnosť) a priestoru (nekonečnosť). Pri všetkých troch kategóriách sa zdôrazňuje neohraničenosť.

Duch ako rozum má u Kráľa spornú hodnotu, takýto je duch vo Vojne, v Rečiach génia nachádzame výstrahu: *Rozum sa často pomúti...*

* * *

Z básnikových obľúbených obrazných motívov treba spomenúť predovšetkým prírodné vegetačné motívy stromu, kvetu, dažďa a rosy. Všetky majú v sebe existenčné významy zachovania a rozvíjania života, alebo jeho zániku.

Ústredným motívom Kráľovej poézie je boj protikladov, zápas síl dobra a zla, vyjadrený obraznou opozíciou svetla a tmy. Je to dominantná opozícia básnikovej obraznosti a popri pohybovosti je to druhý oporný pilier jeho

poetiky. V rámci tejto opozície vstupujú do protikladu na jednej strane pojmy *noc, tma, mrákava, poľnoc, mraky, na strane druhej deň, zora, fakľa, sviečka, lampička, ohniček, iskrička, mesiac, slnce*. Všetky tieto pojmy fungujú v básnikových veršoch ako paralely metafory a symboly a stávajú sa aj základom alegórii. Uvedené kategórie sa často vzájomne prelínajú a dochádza k stieraniu hraníc medzi nimi.

Temnota ako obraz života ľudstva je dôsledkom úpadku duchovných hodnôt a je interpretovaná aj ako trest Boží: *Človek zradil spolok Boží, / darmo bedovať mu v noci* (Dva orly). Temno vo svete je dôsledkom duchovného temna, preto východisko z neho vidí Kráľ rovnako ako mesianisti vo vnútornej obrode človeka: *Vstaň, srdce, z mrákoty nočnej, / pomodli sa v pokore / a pozri na jasiace sa Božej milosti zore* (Verní). Svetlo ohňa, sviečky, lampy a podobne je obrazom nádeje na prečkanie noci, ale môže vyjadrovať aj pochybné uspokojenie sa so svetlom, ktoré je len chabou náhradou svetla slnečného: *Keď je tma, ta je tma, o to my nedbáme, / len si my sviečkočku zapálenú máme* (Vyslobodenie). Podobnú funkciu ako temno majú aj obrazy pustoty a chladu: *Podme obozrieť, budme my svedkovia, / keď je svet pustý a celkom studený* (Úkazy).

Nádej pre alegorickú krajinu temna stelesňuje postava proroka, jej osud v básňach *Prorok* a *Fakľa* vyjadruje básnikovo zmietanie sa medzi beznádejou a dúfaním, ktoré dostáva výraz v protikladných obrazoch mrazu a ohňa. V básni *Prorok* jej rovnomenný hrdina hynie a s ním aj nádej na záchranu: *tvár plamennú obštúpila / osuhel' umrlčosivá / ... / vzdychol nevoľky umrlec: celý svet s ohňom vybuší*. V básni *Fakľa* sa prorok dočká Božej výzvy: *Ber fakľu, zažihaj svetlá – / nech zem sa v nebo premeni!* Zlo dostáva aj podobu rozprávkových postáv, draka, strigóna, zlých duchov i ľudožrútskej obludy. Tieto postavy majú symbolicko alegorický charakter a sú stelesnením útlaku: *Tak je! Na hroboch dávnych predkov našich / draky hlavasté vstávajú: / beda je svetu v porobe dýchať, / ale ľudia – to nedbajú!* (Vyslobodenie). V básnikovej opozícii Boh – diabol, reprezentujúcej princípy dobra a zla a ich zápas, vyjadrujú spomínané obrazy rôzne podoby diabla. Súčasťou týchto alegórií je aj hra a zábava bytostí zla, ktorej predmetom je človek. V básni *Zli duchovia* je to hra o ľudské duše: *Inšiu hru teraz nájdeme, / nepôjde tam na dukáty, / ale pôjde tam na duše – / sto ráz viac hra navráti*. V *Úkazoch* sú ľudia lovnou zverou pre drakov.

Človek nie je len trpiteľom zla, je aj jeho nástrojom v prípade, že podľahne jeho moci. Kráľ vidí príčinu zla tak, ako to vyslovil v *Pekelníkovi*: *A nech sa z toho každá živá duša učí, / že kto Boha nechápe, diabol ho naučí*. V tejto alegorickej básni človek na diablove pokúšanie oživí monštrum, ktoré potom požiera jeho deti. Sugestívnu realnosť dodáva básni poverová paralela o vodení človeka besom, ktorý: *o hanbe, o biede to uveriť musí, / že ho ten vodil bes, čo po nociach brúsi*.